

BOLNIČKA SOBA

Ne radi se u ovoj pripovijesti o anamnezama, kao što bi se to moglo očekivati s obzirom na moju diplomu. U mojoj profesiji, naročito među liječnicima neuropatolozima i psihopatolozima, ima podosta neiživljelih literarnih ambicija, a ja spadam među one prve.

Još nešto: spominjat će se Helena više negoli joj pripada po udjelu u smislovima mojih opažanja, ali to nije zato što bi ona bila važnija od Mileve Jakovljević ili Josipe Zatezalo, njenih susjeda u maloj bolničkoj sobi neurološkog odjela fakultetske klinike, nego zato što je baš ona bila most između mene i događaja, odnosno između moga dežurstva i njene nesanice.

Kad se kvaka resko oglasila, profesor fizike Helena Salopek mislila je da joj u posjete dolazi Hruš, Ignac Hruš, advokat, sada pacijent na muškom neuropatološkom odjelu.

Ne, nije bio on. Vrata su se rastvorila, pojavila se bolničarka i pripila se uz prag nasmiješenim licem okrenutim prema hodniku.

Uznemirena Helena prekine čitanje Bobovog pisma.

– Koga mi to dovodite? – pobuni se.

Starica Maslek (drugi krevet, onaj kod ulaza) prestade hrkati ali ne probudi se. Noćno bdijenje na koje se navikla kod kuće iščekujući nekoga koji nije dolazio ili nešto što se nije zbivalo, iscrpljuje ju, pa se danju budi na deset, na petnaest minuta samo po nekim unutarnjim nalogima, ali čim ustane, ne zna što bi htjela, pa ostaje nasred sobe savijena išjasom do kuta od devedeset stupnjeva i prazno gleda oko sebe ne bi li je na potrebe tijela podsjetio kakav predmet. Ne otkrivši ga, vraćala se krevetu ili odlazila do lavaboja da opere ruke. Slavinu je uvijek zaboravljala zatvoriti. Bila je poput pokvarenog juke-boxa na kojem biraš svoju ploču, a on ti odsvira nekoliko taktova sasvim druge, i zatim zataji. U krevetu bi se starica Maslek, valjda zbog pljuskanja vode u lavabou, pomokrila, ali nije se trudila da dozove bolničarku da je presvuče.

Helena je strahovala da će i treći krevet u sobi, onaj do njenog, pod prozorom, zauzeti neka Maslek ili možda kakva neprijatna bolesnica kao što je bila jedna koju je do jučer uporno odbijala potplaćujući bolničare. Tu ju je upoznala kao neugodnu susjedu još prije nekoliko mjeseci. Kad bolnica nije bila pretrpana. Helenini su se zahtjevi poštovali, jer je bila više od godine dana pacijent, i to teški. Objasnili bi joj pojedinosti o novoj bolesnici, a ona bi je prihvaćala ili odbijala. Najradije se odlučivala za lake slučajeve, premda su joj brzi rastanci uvijek iznova zadavali iste boli ostajanja. Ali i to je lakše podnosila nego tiraniju jednakih lica, posebno tiraniju teških bolesnica; one su bile i suviše zauzete svojom bolešću, smijeh ih je vrijeđao, a zdravi izbjegavali.

– Molila sam vas tisuću puta... – preklinjala je nekako na dječji način, ali rečenicu nije završila. Doktor Jamnicki, malen, žustar, konvencionalan poput hotelskog brijanja, pojavio se, mahnuo joj na pozdrav, a zatim se i sam postavio uz prag, nasuprot bolničarke, licem i smiješkom prema hodniku.

Nova bolesnica – tako izuzetno dočekana da se Heleni činilo da čuje akorde svečanog tuša – bila je visoka, krupna, tamnoputa, velikih toplih ruku i opreznih očiju. Pratile su je još dvije bolničarke zajednički noseći njenu veliku ručnu torbu.

– Drugarice Mileva, dopustite da vam predstavim vašu susjedu u sobi, Helenu Salopek – reče doktor ceremoniozno. – Muški odjel zove ovu sobu »Svrtište kod vesele bolesnice« ... Njenom zaslugom! ... Kad vam već nismo mogli dati, za sada, molim, zasebnu sobu, primite ono najbolje što imamo ...

Nova bolesnica, nenavikla na takav stil, svrati pogled pun nelagodnosti na staricu Maslek koja se baš tog trenutka oglasi ružnim hrkanjem.

– Kod vesele bolesnice, hm? – primijeti Helena.

– Nju ćemo već nekamo smjestiti – požuri doktor da ublaži loš dojam što ga je mogao ostaviti bučan staričin san.

– To mi već petnaest dana obećajete.

– Na žalost, negdje i ona mora biti. Vi niste... težak slučaj...

Helena ga prekine.

– Znam, ja sam lak slučaj teške paralize. Svaki dan se testiram ujedanjem i tako zabaavljam bolnicu.

Nova bolesnica je već bila zakoraknula naprijed, ali odjednom zastane u nedoumici.

– Ne ujedam druge – reče Helena. – Ujedam se da bih ispitala po-tojim li još. Tako mi je savjetovala prijateljica, psihopatolog. Rekla mi je: Kad posumnjaš da ti nedostaje koji dio tijela, zagrizi u nj da se uvjeriš je li još tu.

– Ne volim vas danas – reče mazno doktor Jamnicki. – Mračni ste.
 – Možda ćete me voljeti večeras u parku. Dotrčat ću ako bude mješčina.

Helena je svoj crni humor sijala sa smiješkom. Samo bi joj se oči jedva primjetno ovlažile.

– Vaš krevet će, drugarice Jakovljević, biti ovaj uz prozor – požuri jedna bolničarka da objasni nešto što se samo po sebi razumijevalo. – Tu ćete imati sunca... Ovdje vam je dugme. Čim nešto ustrebate, samo pritisnite... – Bolničarka je bila sva zajapurena od pretjerane revnosti i slabo suzdržana zadovoljstva što joj je pripala čast da uvede došljakinju u život bolnice.

(»Mileva Jakovljević«, mislila je Helena. »To mi je ime poznato?... Odakle?... Mi-le-va Ja-kov-lje-vić?... Možda sam čula za njena muža? Ili brata?«)

Helena je s Bobovim pismimo u ruci, izvukavši se napola iz kreveta pomoću trapeza, promatrala Milevu Jakovljević kako iz velike ručne torbe vadi predmet po predmet, kako svaki najprije razgledava kao da ga vidi prvi put, i kako poneki stavlja u ladicu noćnog ormarića, poneki na policu ispod ladice, a poneki natrag u torbu. Radila je sve to još uvijek u ogrtaču, sjedeći na samom rubu kreveta, sporo, oklijevajući, kao da još uvijek premisslja hoće li ostati ili otići.

– Morate primiti bolnicu takvu kakva jest – reče joj Helena. – Jedno-krevetne su sobe posljednjih dana dvokrevetne ili čak trokrevetne. Proljeće je valjda na pragu.

– Još nije – nerado izusti Mileva.

– Kalendarsko još nije – ispravi je Helena. – Za živčane bolesnike ono ponekad nastupa ranije, a koji put kasnije; za živčane bolesnike i za zaljubljene. Prije negoli sam se razboljela, ono je u mene ulazilo svojom omamljujućom vlagom, svojim teškim mirisima, svojim žutim bojama... Uznemirivalo mi je krv, a sada mi uznemiruje nerve. Što se tiče krvi, sada znam samo za jesen...

To je Helena izgovarala fraze iz Bobovih pisama. Mladićeve su je misli činile tankočutnijom. Tako i Hruša koji je ta pisma pisao po diktatu uzeta mladića, svog susjeda u sobi broj 73.

– Ni ja ne volim proljeće – prizna Mileva. – Spopadnu me glavobolje.

– To znači da je proljeće već tu. Ja, srećom, nemam migrenu, ali zato imam nesanicu i često sasvim bezrazložno plačem. Plakala sam i prije. I to je bio neki znak. Vama se to ne događa?

– Što?

– Da plaćete bez razloga?

Mileva je prijekorno pogleda. I sama pomisao da bi mogla plakati bez razloga nekako ju je vrijeđala. Nastavila je bez odgovora da raspoređuje svoje stvari, sada još sporije, kao da je sasvim, sasvim blizu odluke da ipak ne ostane.

Bio sam u hodniku kad je došla Mileva Jakovljević, jer je bilo oko jedanaest, a u to vrijeme završavaju liječničke vizite. Uvidio sam onu smiješnu povorku nalik na bolničke šetnje našeg primarijusa. Pokretni bolesnici tada već izlaze iz svojih soba. Najprije su užurbani kao da znaju kamo će i kome će, ali već nakon nekoliko koraka zastaju jer im se u čvrste namjere upletu sumnje, pa sjedaju u čekaonice, pilje u signalna svjetla (to nepokretni zovu) na koja se nitko ne obazire, ili pak otvorenih usta prate važne povorke.

Netko zakuca.

– Samo naprijed! – poviče Helena.

U sobu uđe starčić s aktovkom u jednoj a šeširom u drugoj ruci. S vrata je oštrio pogled jer ga je zasljepljivalo nisko sunce što je prodiralo kroz prozor.

– Tu sam. Miško – reče Mileva.

– Donio sam vam, drugarice direktorice, spise na potpis.

Mileva suviše glasno uzdahnu (kratak udah, dug izdah), a starčić pokuša drhtavih ruku rasporediti na aktovki nemirne spise kako bi ih direktorica mogla lakše potpisivati.

– Daj to sve ovamo! – grubo će Mileva izgubivši strpljivost. A nešto kasnije, između dva potpisa: – Eto što znači upravljati ustanovom!

Tiho, ali dovoljno glasno da i ja mogu čuti, komentirala je Helena. A na glas: – Dobro je što ustanova ne može bez vas!

– Nije dobro. Molila sam ih da me puste na miru dok sam ovdje, ali oni... Ne znam samo što će se dogoditi ako to dulje potraje?

– Zamijenit će vas. Ne pazi se danas mnogo tko će biti direktor.

»Nisam, doktore, baš na nju mislila, ali tako je ispalo. Priznajem da sam je malo provocirala. Htjela sam znati kakva je. I saznala sam baš nešto, jer me gledala neprijateljski, preko naočara koje je natukla da bi mogla potpisivati. Jasno, kao direktorica nije bila navikla da joj se ne iskazuje posebno poštovanje. A ja sam htjela da odmah nauči da su bar u mojoj sobi ljudi važniji od svojih profesija!«

Starčiću nijemi sukob nije ništa govorio. On je svu svoju pažnju usredotočio na staricu Maslek koja je tog trenutka ispustila dug hrk visoka tona, a zatim kratko zahroptala i ponovno utihnula.

Poslije toga čuo se samo šum premetanih spisa.

Starčić se pitao nije li ono nešto s trećeg kreveta baš tog trenutka prestalo živjeti.

Mileva se vratila s prvog testa dok je Helena naglas čitala tek napisano Bobovo pismo koje joj je uručio Hruš.

Hruš je bio jedini slušač.

Starica Maslek nije nikada ništa zapažala.

Isprva se Hruš, donijevši pismo, diskretno povlačio, ali posljednjih je tjedana ostajao i nijemo promatrao Helenu dok za sebe čita. Na kraju je inzistirao i da sluša, premda je svako pismo znao gotovo naizust. Čini se da ništa nije mogao upamtiti osim tih pisama.

Ponekad ih je ponavljao poslije čitanja:

»... sanjao sam te brzu, sve bržu, ali ipak nadohvat mojih olovnih nogu... šikara i vjetar su te svlačili... a ja sam htio biti šikara... ili barem vjetar... vjetar što mrsi tvoje zlaćane kose...«

– Lijepo, zar ne? – ispitivao bi napeto.

(Helena: »Kao da se radilo o njegovim mislima!?)«

Helena se dopisivala s više uzetih pacijenata. Saznala bi za njih od bolničarki, od Hruša ili nekog trećeg (pa i od mene), pratila razvoj njihovih bolesti i istraživala njihov privatni život. Kako je podosta naučila o medicini, njena pisma nisu bila samo spiritualna utjeha bolesnima; ponekad su ostavljala dojam mistične vidovitosti. Možda je to činila i zbog zadovoljstva koje su joj pružala uzvratna pisma, puna zahvalnosti i često zanimljivih ličnih podataka.

Ali Bobova je najviše voljela.

Hruš joj je više puta govorio koliko je mladiću stalo do toga da je vidi, nego ostajalo se samo pri tome. Helena je znala zašto do viđenja neće nikada doći.

Hruš je čuvao tajnu njenih četrdeset i pet godina.

Mileva nije slušala Bobovo pismo. Kopkala je po ladici, izvukla neke tablete, popila jednu s čašom vode, namočila rupčić, pokrila njime čelo i legla nauznak.

– Dušice, smijem li vam ponuditi jednu kavu? – reče joj Hruš.

Mileva ga otprve nije podnosila. Možda zbog preširokog bolesničkog mantila podvezanog starim remenom.

– Da li biste htjeli uzeti jedan izvrstan švicarski aspirin? – nudio je dalje.

Mileva ne odgovori odmah.

Lijekovi su bili Hrušova specijalnost. Čim bi saznao da bolnici nedostaje neki poseban ili možda bolji lijek, pisao bi brojna pisma na pribavljene adrese ili stranih proizvađača, ili velikih evropskih apoteka, ili nekih karitativnih ustanova. Često mu je uspijevalo da pomogne nesretnicima, to prije što su vjerovali da su inozemni lijekovi djelotvorniji. U nedostatku pravih, Hruš im je ponekad kriomice davao krive. Pa i ti su pomagali; zaklinjali su se oni koji su ih uzimali.

Jedino se sam Hruš nije služio tim lijekovima, ali ni onima koje je dobivao u bolnici. Njih je znao upakovati u kutijice ili flašice sa stranim natpisima i davati ih kao da su pribavljeni u inozemstvu.

Helena se slagala s tim, jer je bila religiozna i zato je više vjerovala u vjerovanje nego u apoteku.

Poslije podne Mileva ipak nije izdržala.

– Imate li slučajno, Helena, koji od onih švicarskih aspirina što ih je spomenuo onaj...?

Helena se radosno užurba da joj dadne jedan, a Mileva je, nekoliko minuta poslije nego ga je uzela, izjavila kako joj je glavobolja prošla »kao rukom odnesena«.

Nešto kasnije, Helena je pritiskala pozivno dugme i pri tom gurala predmete na noćnom ormariću kako bi na sebe svratila Milevinu pozornost.

Nitko se nije odazivao.

Umjesto bolničarke pojavi se Hruš.

– Dušice, šetkao sam po hodniku i vidio signalno svjetlo...

– Vi mi tu ne možete pomoći.

– Idem, dušice, po bolničarku, a kavicu ću skuhati kasnije.

Ali ni njega ni bolničarke više nije bilo.

– On zaboravi. Hoda i odjednom zaboravi što je namjeravao. Coagulum u mozgu. Iz dana u dan je, jadnik, sve neuračunljiviji – reče Helena.

– Mogu li vam ja pomoći? – upita Mileva poslije dugog odlučivanja.

Helena se nasmije:

– Danas se osjećam toliko slaba da se nisam u stanju sama prebaciti na moje prijestolje – reče i pogleda prema patentnoj stolici s ugrađenom posudom.

Mileva joj dogura prijestolje.

– Sada se sagnite prema meni!

Mileva to učini s oklijevanjem, začuđena, čak i malko smetena jer nije znala što će uslijediti. Tek kad je Helena prihvati rukama oko vrata, shvatila je i prenijela je do one stolice pokretom tijela, poput krana.

– Jutros ste imali prvi test?

– Jesam... Užasno!... Poslije testa, vidjeli ste i sami, glava me stala nepodnošljivo boljeti... Svi oni instrumenti!...

– Ne plašite ih se!... Ne plašite se naziva testova! Novi se bolesnici prestrave od njih... Piramida po Stenversu... Elektroforeza... Fundus... Goldsel... Lubanja po Altschulu... Decibali... Frekvence... Zračna krivulja... EEG... Kraniogram... Pneumoencefalograf... Lumbalna punkcija... Sve to ima i svoju nedužnu mjeru...

– Zar ću sve to proći? – s panikom će u očima Mileva.

– Možda... Vjerojatno... Obično vas ne puštaju dok vas ne pretraže od palca do čuperka... Puste li vas prije, ili ste beznadan slučaj, ili niste nikakav slučaj – odgovori joj Helena s prijestolja, uvjereni da će direktoricu preispitati sasvim temeljito, pa je prema tome treba unaprijed pripremiti.

Mnoštvo Heleninih riječi nije bilo u stanju da oljušti Milevinu tvrdu koru, njeno gotovo poslovno prisustvo, ali samaritanstvo je ipak dospijevalo do nje kao što se to vidjelo po pokušajima da bude korisna starici Maslek. Za Helenine potrebe kao da nije imala osjetljivosti bez grubog kucanja na vrata savjesti. To je Helenu znalo ozlojediti do te mjere da je i dalje pritiskala pozivno dugme (bez onih predstava s predmetima na ormariću), premda su bolničarke najčešće bile nepodnošljivo odsutne.

»Oprosti mi, bože, ali htjela bih da je stalno boli glava tako da mora tražiti švicarske aspirine!«

Ali Mileva ih više nije tražila. Htjela ih je kupiti kod Hruša. »Dušice, nisam apoteka«, rekao joj je on. »Ako ih još imam, donijet ću vam.« Nije ih donio. Ili ih nije više imao, ili je na njih zaboravio.

Drugi dan, uvečer, posjetio je Milevu muž, čovjek četvrtaste glave, onizak, snažan, lica masna a kose rijetke i bezbojne.

Helena je mogla čuti njihov razgovor premda se činilo kao da nastoje šaptati.

On je tek jutros stigao iz...

Drago mu je što je Mileva pristala da dođe u bolnicu, ali nije zadovoljan s načinom kako su je smjestili...

Šta oni misle tko je on, majku im, a tko ona...?

Pokazat će im kako se postupa s pacijentima... Ima on načina da ih prisili...

Zauzeto sve? ... Vidjet će on odmah... Vidjet će oni, majku im, odmah...

Izašao je iz sobe i uskoro se vratio s viješću da je upravniku bolnice očitao lekciju i da mu je obećano da će se to urediti. No, jesi li vidjela?

Zadovoljan sâm sa sobom, otišao je i ostavio iza sebe neprijatnu tišinu. Uznemirio je jedino staricu Maslek. Prekinuo je njeno hrkanje. Čak se ni njeno glasno i teško disanje nije više čulo. Helena se prestraši za nju. U posljednje vrijeme opake tišine s trećeg kreveta bile su sve češće. Starica je ustajala povremeno i dalje, ali bi se nasred sobe zaustavila i dugo njihalo kao žedna kornjača, nesposobna da shvati ili barem prepozna prostor i vrijeme. Mileva bi joj ponudila pomoć, ali starica nije reagirala drugačije do pogledom punim mržnje i straha. Činilo se da joj je mnogo stalo do toga da je nitko ne remeti u onom njihanju. Ni za živu glavu nije se htjela toga odreći. Srećom... (kako smo okrutni kad govorimo o sporednima!) ... napokon je sasvim utihnula. Kad je prošlo više od pola dana da nije ni drhtnula pod plahom, Helena me upozori na nju. Opipao sam joj puls i pozvao bolničare koji su donijeli paravan. Iza paravana nije se ni vidjela ni čula, sve dok nije ispuštala dug i piskav šum koji je prešao u hropac. Tada sam došao, još jednom joj opipao puls i dao da se prenese u šok komoru. Bolničari su je odnijeli zajedno s paravanom i pomokrenim plahom.

– Bože, smiluj joj se! – uzdahnula je Helena. – Umrijet će sama kao pas.

– Ja sam htjela učiniti nešto, ali vi ste htjeli da tako bude... – reče Mileva.

Helena se ugrize da joj nešto ne predbaci.

»Kako mi je, doktore, smjela tako nešto reći?« Odgovorio sam joj: »Ona je u toku rata vidjela tisuće smrti, a vas je užasavala i sama pomišao da će netko umrijeti u vašoj blizini. To je i Mileva osjetila.«

Pola sata kasnije uvela je bolničarka novu bolesnicu, također bez navedenosti. Bila je to Josipa Zatezalo, mršava i tanka djevojka, možda lijepa, ali zbog upale facijalisa desno joj je oko bilo napeto kao pri čuđenju, a desni obraz spušten kao pri gađenju. Da to sakrije – dok je čekala da se presvuče krevet – gledala je u pod okrenuta leđima i Milevi i Heleni. Stajala je tako neko vrijeme, a zatim je počela tiho, prigušeno plakati.

– Da vam nije zlo? – upita je brzo Helena.

– Nije – odgovori Josipa ne okrenuvši se.

– Plaćete?

– Ne plaćem.

– Ne stidite se. Plakanje pomaže. U ženskom se odjelu plače naveliko, naročito u proljeće... S razlogom i bez razloga. Ali ako plaćete iz straha što ste ovdje, onda vam mogu reći: umirućima i neizlječivima godine se ne raspoznaju na licu, a na vama se vidi da ste tek preturili dvadesetu...

– Šutite! – reče kratko Josipa.

– Usuđujem se da vam savjetujem spokojstvo, jer sam teški bolesnik – reče strpljivo Helena. – Ne bih se miješala da sam zdrava, jer sam ovdje naučila da savjeti zdravih više vrijeđaju nego koriste. Meni i samoj treba pomoći. Ne mogu je tražiti ako je ne nudim. Ponekad sam tako slaba da bez tuđe pomoći ne mogu ni na onu stolicu.

Helena ne pogleda na svoje prijestolje nego u Milevu.

– Ona bi htjela šutjeti, a vi neprestano... – reče zajedljivo Mileva.

– Znae – uvrijedi se Helena – znam vrlo dobro kad netko želi šutjeti, a kad šuti jer je nesretan i prestrašen.

Kad je krevet bio spreman, Josipa je legla ne razodjenuvši se. Uskoro je ponovno plakala. Čudno, plakala je glasom djevojčice kojoj su oduzeli najdražu igračku, ali ne u onoj prvoj provali nezadovoljstva i protesta, nego nešto kasnije kad plač ne dolazi iznutra već se zadržava po inerciji.

»Ta je djevojka dobar čovjek«, zaključio u sebi Helena po onom plaču koji ne ukazuje na zloćudnost. »Vjerojatno je radnica«, zaključio dalje po izgaženim cipelama, po gruboj sivoj tkanini suknje što je virila ispod smeđeg šušavca, po ručnoj pletenoj vunenoj vesti, neobojenoj, od koje je mogla vidjeti visoki ovratnik i zavratke rukava. Žalila je što joj ne može prići.

Mileva je mogla.

– Hoćete li da vam pozovem liječnika? – rekla je Josipi i pogledala Helenu.

– Nije potrebno – odgovorila je Josipa i okrenula se licem k zidu.

– Pa zašto onda plaćete?

Helena se umiješa:

– Vama se, naravno, ne može dogoditi da plaćete a da ne znate zašto!

– Glupost! – promrsi Mileva i vrati se svom krevetu.

Helena se stane pripremati da piše pisma, ali pojavi se Hruš. Kad je otvorio usta da nešto kaže, Helena mu dade znak da bude tih, jer se činilo da Josipa spava.

– Jeste li donijeli drugarici direktor one aspirine? – šapnula mu je.

– Nisam imao vremena, dušice. Možda ih nemam. Možda više nema ni onog prijatelja iz Švicarske. Pisao sam mu da mi pošalje kutiju luminala, ali ne odgovara. Htio bih, dušice, sto sedamdeset i četvrti ro-

dendan provesti u šok komori. Ne puštaju me tamo dok coagulum ne učini svoje. Ne tiče ih se što jedino u šok komori čovjek neopozivo miruje. Imate li vi, dušice, luminala? Kažu, dvadeset ih je dovoljno za dug san...

Helena ga je gledala zabrinuto.

– Evo vam Bobovo pismo – reče Hruš – a ja ću dalje, u potragu za luminalima...

– Taj čovjek je lud – reče Mileva kad se Hruš povukao.

– Nije! – požuri Helena. – Samo zna da su mu dani odbrojeni pa produljuje radosti života rugajući se smrti.

Iznenada se oglasi Josipa:

– A zna li možda kako skratiti tugu života?

Nije joj odgovoreno.

Postavio sam dijagnozu šutnje koja je slijedila.

U Milevi je postojao receptualni odgovor što su ga u njoj nataložile pragma i službeni optimizam, razvivši njenu skolastičku filozofiju. Da je odgovorila Josipi, bilo bi to po prilici: »Kako se smije govoriti danas o tuzi života?« Ali mora da je osjetila neku novu, tek prokljivanu ali u svijesti još ne formiranu istinu koja je vrijedila za bolesne a nije bila istovetna s onom koju je spoznavala na direktorskoj stolici. Iznenadena tim otkrićem, zatvorila je usta već spremna da ponovi pouku.

Helena je samu sebe objasnila: »Odjednom mi se učinilo da postoji neka veza koja poistovećuje tuge i radosti. Kao da je produljiti radosti života isto što i skratiti tugu života. Odakle to, doktore?«

Smetena od tog otkrića o kojem će kasnije razmišljati, ni ona se nije usudila da izgovori jednu od svojih receptiranih utjeha.

Ali te su dvije šutnje ipak bile sporazum u maloj bolničkoj sobi: sporazum bolesnih u onim sivim zgradama na gradskom brežuljku, ograđenim tangentama saobraćajnica po kojima se poslovno kreću ljudi okrećući se prema gradu da im se ne bi oneveselile misli.

Dva puta tjedno ipak su se u tim istim sivim zgradama susretali oni iz vanjskog kruga s onima iz unutarnjeg.

U danima posjeta po kućnom redu.

U propisano vrijeme bolnica bi se počela ispunjati šumovima zdravih i mirisima svježeg, u svileni papiri umotanog cvijeća. Najprije bi se čuli usamljeni i tačno usmjereni koraci promućurnih što su znali tisuće načina kako da izigraju nebudne i pospane vratare. Zatim bi brana popustila i rastuća tutnjava ispunila hodnike-tunele kao da si ušao u zgradu matičara, za vjenčanja neke vrlo popularne ličnosti.

Za Helenu Salopek ta su dva dana bila kavanski dani nalik na stanke što ih maturanti neke gimnazije priređuju poslije deset-dvadeset godina na prvom katu Gradske kavane. U ovom su slučaju to bili bivši bolesnici i bolesnice, jednom Helenini susjedi u istoj bolnici. Sastav im se mijenjao, ali prešutno zadovoljstvo sastajanja trajalo je dotle dok su trajale uspomene, ili – što je isto – dok je trajala pouka stečena bolešću. Tu, u Heleninoj sobi, oni su stjecali zajednički habitus. Oni koji nisu prošli istu školu, a upoznali su se u svojstvu zdravih pri posjetu bolesnih, nisu održavali konvencije sastanaka ako su izvan bolnice bili sasvim uspješni ili sasvim neuspješni, jer su strahovali od poredbi. Kako su bivši bolesnici bili do određene mjere imuni od poredbi, jer su im se mjerila o važnosti stvari i odnosa oblikovala u slutnji bliske smrti ili prividnosti trajanja, mogli ste ih uporediti s putujućom kazališnom družinom u odmoru između dva čina neke tragedije ili komedije: izjednačuje ih laž ili istina scene, a razlikuje trukaža i kostimi. Kao i članovi takve družbe, tako su i Helenini posjetitelji, bivši bolesnici, bili u isto vrijeme i drugačiji i isti. Ulazili su bučno, zauzimali stolice. Neki su otprije stekli pravo da sjedaju na njen krevet, a neki su se s pitanjem izraženim pogledom, ne čekajući odgovor, smještali na krevet susjede, koja bi – ako je bila takva po čudi, ili ako se nesvjesno podvrgla uzancama koje su bolnička pouka i pogled na svijet – prihvaćala povredu svog prostora, jer bi tako stekla pravo na slušanje i sudjelovanje u skupu kojem će pripasti istog dana ili možda u toku jednog od slijedećih posjeta.

Kad su provalili prvi Helenini gosti, Josipa Zatezalo se okrenula k zidu. Nije htjela da išta zna o tome što se oko nje zbiva, a pasivno je podnosila škripu svog kreveta što su ga zauzela trojica nepoznatih, glasne obavijesti o neprisutnima koji će možda još doći sa zakašnjenjem, kiko-tav, pomalo lažan smijeh i tisuće suvišnih riječi. Nije se odazivala ni Heleni koja je nekoliko puta pokušala da je uvede u skup, poslije čega su nastajale šaputave šutnje: Helena je ispod glasa udovoljavala radoznalima prenoseći im ono što je znala o Josipi.

Što se tiče Mileve, ona je prijekornim pogledom odbijala svakoga tko bi pokušao da iskoristi njen krevet kao stolicu, što je u sobi stvaralo priličnu zbrku jer je njen krevet stajao usko nasuprot Heleninom. Zbog toga su njena odbijanja bila uzrokom skrivenih i neskrivenih čuđenja i negodovanja, kao i šapata na račun »nečuvene« žene. Ali kad im je Helena rekla o kome se radi (neki su je znali po imenu, prezimenu i profesiji, pa su zajednički dopunili njen portret), upozoravali su nove, tek pridošle, da se smjeste kako umiju ali da ne prelaze neprikosnovenu

Milevinu granicu. Poražena Mileva (i poraženost je na svoj način bila dio sporazuma) nekoliko se puta izvukla iz sobe, pri čemu je pola prisutnih bilo prekinuto u zanos trača, kako bi joj oslobodili put do izlaza. Ali u park nije mogla jer je sipila kiša; čekaonice su bile nepodnošljivo natrpane (poput kolodvorskih uoči praznika); u hodnicima su je neprestano molestirali zalutali gosti što su zabrinuto tražili odjel taj i taj, sobu tu i tu, pa se vraćala, ponovno prekidala zanos trača, da bi se provukla do kreveta, rastjerala one koji su ga u međuvremenu zauzeli, lijegala, uzimala neku knjigu i nervozno čitala ili gledala jednu te istu stranicu.

Od vremena do vremena postajalo je zagušljivo, pa bi netko iz dna sobe zavapio da se otvori prozor, a kad bi se prozor otvorio, uskoro bi se zatvorio na strog Milevin pogled. Romantici bi rekli da je posjedovala tajnu moć zapovijedanja, tako su se brzo povinjavali njenim zahtjevima. U stvari, ona je bila netrpeljiva, a ta je mana katkada zla vrlina. Njeno prisustvo – sada kad se znalo tko je – bilo je dovoljno da poremeti navike sobe: odjednom su se odbijali nudački čokoladni bomboni i naranče; donijetu kavu nitko nije kuhao; čak je i cvijeće ostajalo na ormariću i dalje umotano u bijele svilene papire.

Malo prostora što je preostajao zauzela su uskoro tri gosta Josipe Zatezalo: dva mladića s ulaštenim kokot-frizurama, u modrim šuškvicama zategnutim u pojasu, s maramama od bemberg svile oko vrata, i jedna djevojka u bijelom mantlu od vinila, s podbrađenom maramom. U njihovim rukama kutija petit-beurre keksa, jedna knjiga i rukovet uz put ubranog poljskog cvijeća.

Josipu je djevojka tapšnula po ramenu, pa se ona okrenula, ali tek napola, jedva vireći iza plahte koju je rukom pridržala na licu kako bi prikrila posljedice facijalisa.

– Nije trebalo da dodete – govorila je okrećući se natrag k zidu. – Nije trebalo da mi išta donosite... Trebalo bi da vam se zahvalim i da pitam kako ste i kako je u poduzeću, a ja...

Ukručeni do njena kreveta, pridošli su mladići izmjenjivali upitne poglede.

– Šta joj je? – pitao je jedan.

– To je sve zbog nje ga. Pričala sam vam – odgovori djevojka i sjedne do Josipe.

– Je li to zbog njega?

Josipa je neko vrijeme šutjela, a zatim će:

– Već sam ga zaboravila.

– Ne smiješ ga zaboraviti. To ne! Pamti ga po onome što ti je učinio. Ne po nečem drugom... Kako ti je u ovoj sobi? ... Čuj, veselo je ovdje.

– Svejedno je kako mi je.

Helenini su gosti zastali da osmotre pridošle i čuju prve riječi, ali uzvratni i neprikriveni pogledi mladića što su ih radoznalo mjerkali (naročito Helenu) prisile ih da se vrate sebi i nastave ondje gdje su zastali.

– Jesu li ti našli što ti je? – pitala je djevojka Josipu.

– Rekli su da će znati tek za deset dana.

– Boli li te šta?

– Jezik mi je drven i vidim duplo.

– Hoćeš li da pođemo?

– Možete i ostati, ali vidite koliko ih je ovdje.

– Sreća što nas nije došlo više, a i bilo bi nas došlo da Mrvar nije odredio tko će ti u posjet – reče mladić.

Djevojka zakasni da ga spriječi:

– I taj Mrvar! U sve se petlja – pokuša ona ispraviti dojam što ga je mladićeva obavijest mogla izazvati u Josipi. – Znaš ga i sama. Ja bih ti došla i bez njegove sindikalne brige.

– Ne trebam nikoga, tako mu recite – tvrdo će Josipa.

– Ja ću svakako doći i drugi put. Hoćeš li da ti što donesem? Imaš li kakvu želju u vezi s njim?

– Nemam... Ako te bude pitao, reci da mi je dobro; dobro i bez njega.

– Neću mu tako reći. On mora znati...

– Za mene je kao da ga nikada nije bilo.

Djevojka počeka da Josipa još nešto kaže, ali ona je šutjela i gledala u zid.

– Jesi li pisala svojim da si u bolnici? – pitala je djevojka.

– Nisam. Šta da troše za putovanje?

Dva mladića prenosila su težinu tijela s noge na nogu.

Kad je ušao Milevin muž, ovaj put sa dvanestogodišnjim sinom, teškim klipanom nalik na majku, Helenini su se gosti morali povući u prostor ispred Josipina kreveta, pa su se ona dva mladića naslonila na vrata. Oni su još samo čekali da djevojka završi razgovor s Josipom.

Milevim muž je bio silno uzrujan zbog toga što je ženu našao u istoj sobi.

Ovo mi nisu smjeli učiniti, bubnjarski je šaptao.

Mileva ga je ušutkavala upozoravajući ga na ostale.

Ali se nije znao svladati: Obećali su mi, majku im. Obećali su mi i posebnu hranu. Šta oni misle?

Mileva ga nije uspijevala utišati.

A njemu je bilo stalo do toga da ga čuju, naročito sin koji je u njega gledao pun ponosa i od vremena do vremena provjeravao, na licima ostalih u sobi, dive li se dovoljno ocu.

A ovi ljudi ovdje? Šta je ovo? Kavana? Pa tebi, majku im, treba mir. Jesi li im rekla da ti treba mir?

Osim njegova glasnog šapta u sobi se ništa nije čulo. Kad mu je Mileva stavila ruku na usta, on se okrenuo, pa je mogao vidjeti ostale zatečene u položajima što su podsjećali na fotografiju kazališne scene snimljenu u reklamne svrhe.

– Ne mogu to dopustiti – reče Milevin muž opraštajući se. – Nekoga valjda ima u upravi! ... Idemo, Rade! ... Uredit ćemo to nas dvojica za našu mamicu! ...

Kad su izašli (s mukom kao i prije, uvučena trbuha, ukoso, gurajući se između stolica i prisutnih, s izrazima negodovanja kao da se u pretrpanom tramvaju izvlače u ljetnim, tek sašitim odijelima), nastalo je takvo olakšanje da ga čak ni Mileva nije mogla više pokvariti; barem ne sasvim.

– Nemaš sreće sa susjedima u sobi – reče netko Heleni u uho.

– Možda ćeš se ipak osloboditi, ako joj mužu uspije ...

– Ne vjerujem da će mu uspjati. Bolnica je puna kao da vlada azijska gripa ...

– A Hruš? ... Gdje je danas Hruš?

– Donijela sam kavu. Mercator. Bila sam uvjerena da će je on skuhati.

– Mogu ja. Hela, gdje je rešo?

– Zabrinuta sam za Hruša. Sasvim je, jadnik, poremećen – reče Helena polako gledajući u stranu.

– On je već dugo tako.

– Više ništa ne pamti. Odlazi nekamo i zaboravi zašto je uopće išao ...

– A Bobo?

– Piše li ti još?

– Daj, pročitaj nam štogod od njega!

Helena je oklijevala.

– Tà uvijek si nam čitala!

Helena se sagne, izvadi uredno složen i vrpcom vezan kup pisama iz kojeg izvuče gornje. Bila je nemirna pri tome. Osjećalo se da joj se više ne mili čitati Bobova pisma.

– Ne mogu naći početak... Ali nije važno... Evo ovdje... Ovo je zanimljivo: »... ne nalazim nove riječi, curice draga. One koje su u meni, potrošene su kao slika ovog plafona, ovog prozora, ovih vrata. Nije se otrcala misao u kojoj si ti, ali progovorim li o njoj, i ona će se činiti otrcana kao ovaj plafon, ovaj prozor, ova vrata, ovaj zid na kojem odavna nema novih neotkrivenih mrlja. U starima trajem bez promjene...« Ne, ne mogu više. Oprostite mi!

Helenine oči se ovlaže.

Mladići su gledali začuđeno. Kao da su se pitali je li moguće da je Helena – curica, i tko joj to tako čudno piše.

– Da nisi zabunom uzela neko starije pismo?

– Nisam. On uvijek tako piše.

– Možda prepisuje

Helena pogleda prijekorno onu koja je to primijetila.

– Uvijek se jednako osjeća, pa jednako i piše, ali za mene je ipak svako pismo drugačije. Vrijeme i moje raspoloženje ga mijenjaju. I dani su uvijek isti, ali svaki nosi u sebi svoje...

– Je li još u sobi 73?... Idem da ga vidim!

– Ne idi! – poviče Helena gotovo u panici.

Odjednom je nastala čudna nerazumljiva tišina.

Jedan od ona dva mladića dodirne rukom djevojku i mahne joj glavom da je vrijeme odlasku. Josipa ulovi taj znak. Bila se okrenula prestrašena onom nenadanom tišinom.

– Možete otići i bez obzira na to kako vam je dug posjet propisao Mrvar – reče tvrdo.

Ali oni su još ostajali čekajući djevojku, premda im je sada bilo neprijatno u zagušljivoj sobi u kojoj se više ništa nije događalo.

Ništa do tuge nepovrata.

Između sedamnaest i devetnaest, u danima posjeta, bolnica je ispunjena šumovima odlazanja, drugačijim od onih pri dolasku. Nisu se dali zapaziti ni početak ni svršetak. Tek bi se u brujanju glasova odjednom čule otkinute određene rečenice. Netko je obećavao slijedeći posjet, netko je izražavao želju viđenja ili pozdrava, netko je potanko razlagao upute koje će se provoditi kod kuće. Glasovi bolesnika bili su učestaliji i orniji od onih posjetitelja. Himbeno se upozoravalo zdrave na opasno-

sti bezbrige. U primisljima savjeta krila se potreba da se ograniči sloboda i pokvare radosti onima koji odlaze, a oni su sa svoje strane snovali osvetoljubiv neposluk.

Poslije svega, unutar svijeta zdravih i unutar svijeta bolesnih, hvalisavo se isticalo kakve su se sve mudre stvari rekle, i još hvalisavije: što se sve mudro prešutjelo.

Jer ta su se dva svijeta nadmudrivala.

Ali ne i u Heleninoj sobi.

Tu su se sreli, slučajno, kao na peronu zakašnjela vlaka, putnici različitih razreda, a takvi su i ostali. Razlike koje su ih odvajale izvan bolnice, isključile su prisnost, štaviše nabile su atmosferu suprotnim naponima.

(»Bili su oblaci različitih naboja«, rekla je kasnije Helena, profesorica fizike.)

Helena se mogla možda spasiti od trajanja onih tamnih upozorenja što su se očitovala u onom nehotičnom »Ne idi!«, ali njen pogled pun molbe nije susretao ni Milevine ni Josipine oči, pa je ostala sama sa sobom sve dok učenica medicinske škole nije donijela dvije večere i izjavila:

– Drugarice direktorice, vi ćete večerati u svojoj novoj sobi. Počekat ću vas da vam je pokažem.

Mileva se bez riječi stala spremati.

– Nadam se da će vam s a m o j biti lijepo – reče ne bez gorčine Helena. – Ako vam samoća dosadi, dođite nam malko. Josipa i ja bit ćemo radosne ako nas posjetite. Zar ne, Josipa?

Josipa je bila toliko iznenađena da nije smogla ni jednu riječ, ali čudan smiješak što joj se iskrao u lijevom oku bio je podatak zahvalnosti što ju je Helena izjednačila sa sobom, pa i s jednom direktoricom.

– Svakako ću doći – odgovori Mileva bez uvjeravanja. Ali nešto kasnije, prekidajući spore kretnje razgledavanja i razmještanja vlastitih predmeta (kao da ih ne prepoznaje), doda: – Nadam se da ćete umjesto mene dobiti kakvu ugodnu susjedu.

– Ah, ne predbacujte sebi ništa. Niste neugodna vi nego migrena.

– Šta onda mislite o meni? – upadne Josipa vireći ispod plahte. – Ja stalno plačem.

– Sada znamo zašto plaćete – reče Helena. – Plaćite i dalje bez sustezanja. Večeras ću i ja plakati.

– Zašto plaće? – zapita Mileva.

– Napustio je momak baš kad je morala u bolnicu.

– Ona moja drugarica iz poduzeća nije mogla a da o tome ne govori – šane Josipa prijekorno.

– No, i taj je momak vrijedan svoje težine – reče Mileva obraćajući se samo Heleni.

– Vi ne znate vrijedim li ja! – uvrijeđeno će Josipa.

– Ne znam! Znam samo kako vam je – reče Mileva, ali ni ovaj put nije gledala Josipu, samo što se sada trudila da to nekako opravda razmještanjem predmeta u torbi.

Učenica je za sve to vrijeme nezainteresirano čekala.

– Drugarice direktorice – reče Helena (Milevu su već sutradan po dolasku svi tako oslovljavali) – imam nekoliko onih švicarskih aspirina. Mogu vam ih ustupiti...

– Hvala. Večeras mi je dobro – odgovori Mileva premišljajući.

Helena se ipak sagne da ih dohvati.

– Ne, ne, hvala! Znam da su i vama potrebni – otkloni Mileva nesigurno, jer joj je palo na um da možda otklanja samo zato što je cijelo poslijepodne slušala tu istu frazu od Heleninih gostiju.

– Dakle, do viđenja – bučno će Helena, jer se činilo da će Mileva izići bez pozdrava. Bila je na nogama, spremna, već u okretu, već s leđima prema Josipi, a učenica je s torbom u ruci otvarala vrata.

– Svakako ću doći da vas posjetim – reče zatečena Mileva kao da ta njena odluka čini pozdrav suvišnim.

Josipa je bila spremna da pozdravima doda i svoj, ali široka Milevina leđa obesmislila su tu mjeru. Josipa je bila uvrijeđena zbog tih leđa što su joj zatvarala sav vidik. I zato – pošto su se zatvorila vrata i udaljili koraci – primijeti bezuspješno svladavajući negodovanje:

– Znam ja takve! Priučili su ih na pozdrave, a odvikli od odzdrava. Naš poslovođa je mlad, ali ne pozdravlja on prvi naše stare majstore, nego oni njega. I s djevojkama on tako... Kad neku pozdravi prvi, zna se zašto...

– Vi imate i posebnih razloga da ne volite poslovođu – reče Helena ispitljivo.

Josipa prestane jesti.

– Ne vjerujem – doda Helena – da biste samo zbog pozdravljanja tako gorko izgovarali riječ »poslovođa«.

– Imate pravo – reče Josipa jedva čujno i okrene se k zidu zašmrcavši.

Helena je htjela nastaviti razgovor o poslovođi, ali se predomisli. Facijalis će prilično dugo zadržati Josipu u bolnici. Bit će vremena za intimne ispovijesti.

– Je li to neko veliko poduzeće u kojem radite?

– Nije. To je obrtnička zadruga.

– Kakva?

– Građevno-stolarska.

– Građevno-stolarska. Pa šta ćete vi tamo?

– Ja sam lakirer.

Lakirer? ... Helena je negodujući zamišljala Josipu u prljavoj, masnoj kecelji, podbrađenu maramom, u končanim čarapama, crnih podnoktica.

– Ja sam nadzorni radnik u odjelu za lakiranje – dopuni Josipa kao da je pogađala Helenine misli. – Određujem i dodjeljujem sredstva za lakiranje, politiranje, bajcovanje i uopće pripremu drvene građe. I kontroliram rad.

– Tako! – reče Helena s olakšanjem. – Niste vi mačji kašalj!

– Imam kvalifikaciju i tri godine prakse.

– Znači, bilo bi vam dobro kad se ne bi našao netko da vam kvari veselje...

– Nije to. On je dobar poslovođa – šapne Josipa pogodivši i drugi put Heleninu misao, ali i ovaj put zašmrca.

Tako je zid šutnje ipak probijen. Malko i zaslugom Mileve. Sada treba Josipi dati priliku da postavlja pitanja.

– Hoćete li, Josipa, biti tako dobri da mi pomognete sjesti na prijestolje?

Josipa je bila krhka. Jedva je izdržala Heleninu težinu.

»Imao je poslovođa šta da miluje na ovoj prividno mršavoj djevojci«, pomisli Helena ugledavši, kroz široki otvor Josipine spavaćice, čvrsto oblikovane grudi malih tamnih jagodica.

A s prijestolja:

– Josipa, hoćete li mi pokazati vaše noge?

Josipa je bila toliko iznenađena da je neko vrijeme gledala razmaknuto kao da se naglo probudila u nepoznatom prostoru pred nepoznatom osobom. Napokon promuća:

– Ništa mi nije nogama.

Helena se raznježeno nasmiješi:

– Budalice, htjela sam samo vidjeti imate li tako skladne noge kao što su vam skladne grudi.

Iznenađena popusti pred slatkom taštinom, ali Josipa ipak ostane nepokretna.

– Mi bolesnice često o tome razgovaramo. To je neka vrsta zamjene za mnogo toga što nam je uskraćeno dok ovdje ležimo. Osim toga ja sam uzeta. Moje noge ne služe ničemu. Znaite, Josipa, kad vidim vitke i pružive noge sposobne da trče i da zaludeju, tada malko plačem u sebi, a plakanje me jača i smiruje...

– Jača vas?

– Da. Tako se privikavam na postojanje nogu koje su na radost, za razliku od mojih koje su na smetnju... Liječim se od zavidljivosti... Pomognite mi sad, molim vas, da se vratim u krevet.

Josipa joj se približi nesvjesno zatvarajući izrez na spavaćici. Helena je zagrlila i prebaci se njenom pomoću na krevet. S kreveta je oslobodila jednu ruku zato da bi joj naglom kretnjom podigla spavaćicu. Josipi nije bila po volji ta kretnja, ali izdrži sekundu-dvije, a zatim se odmakne, pa se spavaćica spusti do poda poput kazališnog zastora.

– Oprostite! – reče Helena smiješeći se i dalje. – I noge su vam skladne. Gazela! Tanke, uspravne, malko tvrde, takve koje ne zaluduju ali ih je prijatno gledati... Baš takvim sam ih zamišljala. Mogu vam, Josipa, reći da su i moje takve... – Helena otkrije svoje noge. – Pogledajte ih! Bile su jače, ali su se nešto stanjile od neupotrebe. – Ona se uštine za but. – Još su tu – reče kao da ih uskoro neće biti.

– Zbog nogu ste ovdje?

Helena je takvo pitanje čekala.

U bolnici su ispovijesti zblizavale više nego pomoći koje su se mogle pružati i primati. Kad se izgovori sve o sebi, i kad se čuje sve o susjedu, međusobno povjerenje kao da uspostavi nerazrješivu vezu koja ne može biti zloupotrijebljena jer u bolnici nema takme, kao što je ima izvan nje, gdje se čast, prestiž ili korist mogu naći ovisnim o onome što se zna o nama ili o onome što mi znamo o drugome.

Ne mijenjaju se tokovi bolničke svakidašnjice, pokušali se vi ili ne pokušali poslužiti onim što o nekome znate zato da osigurate neki boljitak, ili drugome da namrete neku štetu. O ovoj istini ne treba nikoga poučavati. Ona je dio bolnice, kao što je možda i dio zatvora. Kako tu svatko postaje i objekt i subjekt povjerenja, i kuko se neprijatna čud pripisuje mnogo više zloj čudi bolesti nego ličnim osobinama, to se između sebe bolesnici ne dijele na ugodne ili neugodne, već na otvorene i zatvorene.

I najgori su bili sposobni da utješe ili da svojim prisustvom, uporede-ni, laskaju svima onima koji su se mogli smatrati boljima od njih.

Jer je u bolnici vladala komuna, a blizina smrti upozoravala je na kratkotrajnost vremena i beskraj prostora.

Ignac Hruš se nije pojavljivao, i Helena se svim silama trudila da to objasni njegovom zaboravljivošću. Da ne bi slušala glasove u sebi, govorila je i govorila Josipi što god joj je padalo na um.

I Josipa Heleni.

Obje su htjele nešto nadvikati.

Trajalo je tako čitav jedan dan, zapravo dok se iznenada nije pojavila Mileva.

– Izgubile su mi se ukosnice. Možda su tu negdje ostale. Jeste li primijetile negdje koju od mojih ukosnica?

I Helena i Josipa jednako su je gledale, jer su baš tada o njoj razgovarale. Možda ih je čula?

(»Voljela bih da i treći krevet zauzme neka... neka... kao što ste vi – rekla je Josipa prvi put sklona da susjedi bez uvijanja iskaže svoje simpatije.

»Nastojat ću da ga zauzme kakva prijatna bolesnica. Jutros sam jedva uspjela da odbijem jednu koju mi već nekoliko dana najavljuju, a znam je od prije. Njoj je u svijetu zdravih sve išlo kao podmazano, a takve ovdje same sebe smatraju izuzetkom, pa su ispunjene mržnjom prema zdravima i podozrivošću prema bolesnima. One se neprestano i nametljivo pitaju što su to bogu ili đavlu skrivile da se baš njima morala dogoditi nesreća, i zato se ponašaju kao da im je učinjena nepravda, neka strašna i nezaslužena nepravda, pa se svima osvećuju. Zaista nemam snage da čekam trenutak u kojem će spoznati istinu o sebi...

»Ali direktoricu ste ipak primili?

»Nisu me ni pitali. Direktorice imaju valjda neka veća prava od drugih...

»Srećom, našli su joj sobu.

Helena se zamisli:

»Mislim da nije takva kakvom se prikazuje.

»Takvi se uvijek prikazuju boljim nego što jesu.

»Ona se prikazuje gorom nego što jest.

»Nisam sigurna da je tako...«

Bilo je već vrijeme kad se zamjećuje svaki šum koraka u hodniku.

One nisu čule ništa.

Netko je pokucao i odmah zatim otvorio vrata.)

Mileva je dugo tražila izgubljene ukosnice.

– Kako vam je samoj u sobi? – zapita Helena.

– Jako lijepo – požuri Mileva s odgovorom.

– U kojoj ste sobi?

Mileva zastane:

– Tu negdje – odgovori neodređeno.

Helena drhtne (»Da nije soba broj 73?«) ali se svlada:

– Dva-tri puta dogodilo mi se da sam ostala sama, i svaki put sam imala osjećaj da su me nedužnu kaznili na samicu.

– Shvaćam da je vama ružno biti sama – reče Mileva i pogleda u Helenine noge, mrtve pod plahom.

– Ah, vi mislite zbog prijestolja? ... Nije to tako strašno. Meni se bolničarke ipak odazovu. Barem noću ...

Mileva stade razgledati pod ispod lavaboa.

– Mogu li vam pomoći? – ponudi se Helena i odmah stade prekapati po ladici ormarića.

Mileva se ponašala kao da nije čula. I dalje je tražila.

Helena ne nađe ukosnice u ladici, pa stade jednu po jednu izvlačiti one iz kose.

– Ne, ne ... Ne mogu to primiti ... Kako ćete vi bez njih?

– Ah, ne mari. Danas nisam zaljubljive prirode. Kad me uhvati, poslat ću po ukosnice.

Mileva stade uređivati frizuru služeći se Heleninim ukosnicama.

– A kako vaša migrena?

– Ne pitajte! ... – odmahne Mileva i sjede na svoj bivši krevet. – Još niste dobile novu? – reče odmjeravajući krevet kao da je u trgovini pokućstva.

– Ne znam ni sama kako mi je uspjelo da ga ne zapremi jedna neugodna bolesnica o kojoj sam pričala Josipi.

– Nezgodno je kad si s nekim s kojim ne želiš biti – prizna Mileva.

– Dakle, tu bolesnicu su negdje drugdje smjestili?

– Ah ne. Ona čeka kod kuće. Traže joj mjesto, ali ne trude se mnogo jer se svima zamjerila kad je prvi put bila ovdje. Ako ništa ne nađu, sve se bojim da će ipak zauzeti taj krevet.

Mileva se vrpoljila:

– Možda će s njom k meni?

– Ne brinite.

– Znaate, teško se privikavam na nova lica. Ovdje sam s vama ipak uspostavila nekakav kontakt.

Mileva je čekala.

– Ako želite zauzeti taj krevet, ja mogu dežurnoj reći da onu nesno-snu smjestite u vašu sadašnju sobu. (»Ako je to soba broj 73, onda to znači ... Ah, ne, ne, ne!«)

– Možda bi tako najbolje bilo – prihvati Mileva trudeći se da sakrije zadovoljstvo.

Helena pristisne pozivno dugme.

– Ja ću sama potražiti dežurnu i reći joj – požuri Mileva i ustane.

– U redu! Recite joj da je to i moja želja.

Mileva izađe.

– Prosto je ne prepoznajem – reče Josipa.

Helena je šutjela. Nešto je ponovno pokrenulo u njoj misli koje je htjela zatomiti.

Uskoro se pojavi bolničarka koju Helena nije poznavala.

– Netko je zvao?

– Ja sam zvala – odgovori Helena. – Vi ste nova? Nova na ovom odjelu ili ... Kako se zovete?

– Radila sam do jučer na pedijatriji, ali za vas znam ...

– Ah, na pedijatriji! Šta je od Katarine? ... Znaite, Josipa, Katarina je slučaj maturatio precox. Sazrela je fizički i spolno mnogo prije nego je za to bila psihički spremna ... Često je dolazila k meni. Zнала je iz svoje sobe pobjeći sasvim naga. Ukrasila bi se cvijećem i vijencem od narančine kore, a kosu i lice poškropila bi vodom. Tako je trčala kroz hodnike i izazivala čuđenje ili proteste glupana. Ali i divljenje. Prekrasna je, znate ...

– Nije više kod nas. Negdje drugdje je na liječenju ...

– Jadna mala djevojčica! ... A kako ste ono rekli vi da se zovete?

– Ljubica.

– Ljubice, molim vas, poći ćete do dežurnog u kancelariju i reći mu da je moja želja i želja drugarice direktorice Mileve Jakovljević da ona zauzme svoj prijašnji krevet u ovoj sobi, a da se njen oslobodi i dade Gizeli Butorac za koju se traži krevet.

– Je li ta Mileva ona koja je ovdje sama, u sobi broj 73?

Necccc! ... vikalo je nešto u Heleni, ali nije izbilo van. Čemu? Nije se više mogla izbjeći spoznaja koja je već bila u njoj i prije negoli je jedna gošća poželjela da toj sobi učini posjet. Možda još odonda kad je primijetila da se Bobova pisma ponavljaju, ako su i bila Bobova, jer mogla su se ponavljati i zbog zaboravljivosti.

– Ali u toj sobi je Ignac Hruš – reče prazno, u besmislenoj nadi da će sve biti kao i prije. Boba se nije ni usudila spomenuti.

Ljubica je dugo oklijevala prije negoli je odgovorila:

– Hruš je od jučer u podne u šok komori.

– Jeste li sigurni, Ljubice?

I to je bilo besmisleno pitati. Zнала je to Helena.

– Od jučer uvečer u njegovoj je sobi ona Mileva koja će doći ovamo.

– Ali on nije bio sâm u sobi!

Zašto to izgovara? Ne, nije ni čula što je Ljubica rekla. Zaglušili su je vlastiti potisni odgovori sada porazno prisutni, odgovori koji su do časa prije bili u onoj panici da se ne razbiju slatke obmane.

Plemeniti, stari, zaljubljeni Cyrano, prešutio je nestanak Boba.

– Cijelu noć ću plakati, Josipa, i možda sutra cijeli dan ... Ali ne pitajte me zašto!

Nastala je tišina.

Tada su se otvorila vrata i Helena je prepoznala korake i ruku koja joj je milovala kose što su se rasule po jastuku nepričvršćene ukosnicama. Bila je to velika, topla ruka, isprva nesigurna kao da se pita smije li to što čini ili ne smije, jer se tako dugo skanjivala da otvori laticе suosjećanja.

Bolničarka se nečujno uklonila da ne smeta ruci, a Josipa je ispod plahte plakala a da ni sama nije znala što je preplavljuje ganućem.

U bolnici se mnogo plače za druge da bi se vlastita tuga smirila u onoj tuđoj, težoj...

Branko Belan